

Zgniotek cynobrowy *Cucujus cinnaberinus* (SCOPOLI, 1763) (Coleoptera: Cucujidae) w rezerwacie Las Kabacki w Warszawie

The flat bark beetle *Cucujus cinnaberinus* (SCOPOLI, 1763) (Coleoptera: Cucujidae) in Las Kabacki nature reserve in Warsaw

Jan TATUR-DYTKOWSKI¹, Paweł GÓRSKI²

¹ Żonkilowa 28, 05-830 Urzut, e-mail: tatur.dytkowski@gmail.com

² Zakład Parazytologii i Inwazyjologii, Katedra Nauk Przedklinicznych, Instytut Medycyny Weterynaryjnej, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa 02-786, ul. Ciszewskiego 8, e-mail: pawel_gorski@sggw.edu.pl

ABSTRACT. The flat bark beetle *Cucujus cinnaberinus* (SCOPOLI, 1763) is recorded from Las Kabacki nature reserve in Warsaw. This is the second as well as the southernmost locality of the species in Warsaw and the largest nature reserve in Mazovian Lowland at the same time. Tree stand conversion plan established for the reserve between years 2016 and 2036 significantly alters forest age structure and affects local saproxylic communities. Regarding *C. cinnaberinus* habitat requirements it is suggested to rationalize the conversion plan, therefore logging limitations shall be implemented. Taking into account environmental needs of saproxylobiontic species, both healthy and dead trees shall be left for natural decomposition processes.

KEY WORDS: saproxylic, protection, Central Poland.

Zgniotek cynobrowy *Cucujus cinnaberinus* (SCOPOLI, 1763) został ujęty w II załączniku unijnej Dyrektywy Siedliskowej (Dyrektywa 1992), jak również został objęty ochroną gatunkową prawem krajowym (Rozporządzenie 2016). Ponadto gatunek został umieszczony w polskiej czerwonej liście zwierząt z kategorią LC (PAWŁOWSKI i in. 2002).

Do niedawna rozmieszczenie zgniotka cynobrowego koncentrowało się głównie w południowej części kraju oraz w Puszczy Białowieskiej (BUCHHOLZ 2012). W ostatnim czasie gatunek został podany z szeregu lokalizacji we wschodniej i zachodniej Polsce (RUTA i in. 2021).

Z terenu Warszawy zgniotek cynobrowy został niedawno stwierdzony w Parku Młocińskim blisko północnej granicy aglomeracji (CZAJA 2019). W trakcie badań nad rozsiedleniem i biologią chrząszczy saproksylicznych rezerwatów Warszawy (zezwolenie nr: WPN-I.6205.75.2020.AZ.3) stwierdzono gatunek na drugim stanowisku blisko południowej granicy miasta:

– Nizina Mazowiecka: EC07 Warszawa, rez. Las Kabacki, oddz. 8, 1 XI 2022, larwy pod korą martwej topoli osiki *Populus tremula* L., obs.

J. TATUR-DYTKOWSKI, P. GÓRSKI et J. HILSZCZAŃSKI.

Gatunkami towarzyszącymi (żerowiska) były *Saperda perforata* (PALLAS, 1773) i *Xylotrechus rusticus* (LINNAEUS, 1758) (Coleoptera: Cerambycidae).

Stanowisko z Młocin oddalone jest od nowo podanego o 24 km w linii prostej. Z uwagi na znaczny stopień urbanizacji miasta, istotnym korytarzem ekologicznym, którym *C. cinnaberinus* może się przemieszczać w obrębie aglomeracji jest dolina Wisły. Ponieważ zgniotek występuje także w lasach (ok. 17 km) w kierunku zachodnim od rezerwatu Las Kabacki (J. HILSZCZAŃSKI, inf. ustna – larwy pod korą martwej sosny i osiki), możliwa jest alternatywna droga migracji gatunku leśnymi korytarzami od strony południowego zachodu. Zgniotek cynobrowy zasiedla martwe i obumierające drzewa zarówno liściaste, jak i iglaste. Siedlisko, w którym odnaleziono jego larwy to głównie topole osiki (Ryc. 1), które licznie rosną w rezerwacie. Z uwagi na swój polifagiczny charakter, gatunek najpewniej jest szerzej rozprzestrzeniony na tym terenie.

Ryc. 1. Drzewostan osikowy, siedlisko *Cucujus cinnaberinus* w rezerwacie Las Kabacki z larwą gatunku pod korą *Populus tremula*.

Fig. 1. Tree stand of common aspen, *Cucujus cinnaberinus* habitat in Las Kabacki nature reserve with species larva under the bark of *Populus tremula*.

Niedawno przeprowadzone badania na polskim niżu (Puszcza Białowieska), jako drzewa żywicielskie zgniotka wskazują przede wszystkim topolę osikę, sosnę zwyczajną, dąb szypułkowy, grab pospolity, jesion wyniosły, lipę drobnolistną oraz wierzby (JAWORSKI i in. 2019). Głównym zagrożeniem dla lokalnej populacji zgniotka jest praktyka usuwania drzew w ramach zaplanowanej na 20 lat przebudowy rezerwatu (Zarządzenie 2016). Szczególnie szkodliwe z perspektywy rozwoju gatunku jest wycinanie i wywożenie żywych i uschniętych dębów, osik, sosen i grabów (Ryc. 2). Ścinane bywają nawet żywe, wiekowe, dziuplaste lub uszkodzone dęby szypułkowe przy szlakach, jak również żywe, uszkodzone osiki (Ryc. 2). Takie stare drzewa z dziupłami i próchnowiskami mogłyby w przyszłości stwarzać potencjalną bazę mikrosiedliska dla objętej ochroną pachnicy próchniczki *Osmoderma barnabita* MOTSCHULSKY, 1845, której najbliższa populacja znajduje się zaledwie w odległości 1,5 km oddalonym rezerwacie i obszarze Natura 2000 Las Natoliński. Należy wspomnieć, że na terenie tym nie prowadzi się przebudowy drzewostanu a drewno pozostawiane jest do naturalnego rozkładu. W miejscach przebudowy w rez. Las Kabacki (Ryc. 2) usuwana jest przede

wszystkim sosna zwyczajna, która w rezerwacie się nie odnawia, a zamierając w perspektywie czasu tworzy dogodne mikrosiedliska do zasiedlenia przez zgniotka i szereg innych saproksylobiontów. Warto zaznaczyć, że w ubiegłym stuleciu stare sosny zyskały tu miana pomników przyrody, obecnie w większości powalonych i próchniejących. Kierując się względami bezpieczeństwa ciągle rosnącej liczby spacerowiczów, wycinane są drzewa wszystkich gatunków (żywych – uszkodzonych i martwych) zarówno przy szlakach (Ryc. 2), jak i wydeptywanych ścieżkach, wyłączonych z użytkowania, często zupełnie daleko od tych tras.

Ochrona rezerwatowa powinna gwarantować zachowanie siedlisk owadów saproksylobiontycznych oraz procesów w nich przebiegających. Rezerwat Las Kabacki im. Stefana Starzyńskiego jest największym rezerwatem województwa mazowieckiego. Zaplanowana na tak długi czas wycinka istotnie zmienia jego strukturę wiekową i gatunkową. Sugeruje się racjonalizowanie i dostosowanie przebudowy z uwzględnieniem potrzeb środowiskowych gatunków saproksylobiontycznych (pozostawianie drzew do naturalnego rozkładu). Niewątpliwie podniesie to wartość przyrodniczą tego rezerwatu.

Ryc. 2. Przykłady wykonywanych prac w rezerwacie Las Kabacki począwszy od 2016 r.

Fig. 2. Examples of activities carried out in Las Kabacki nature reserve, beginning with year 2016.

PIŚMIENNICTWO

- BUCHHOLZ L. 2012. Zgniotek cynobrowy *Cucujus cinnaberinus* (SCOPOLI, 1763) (ss. 419-446) [W:] M. MAKOMSKA-JUCHIEWICZ, P. BARAN (red.): Monitoring gatunków zwierząt. Przewodnik metodyczny. Część II. GIOŚ, Warszawa. 519 ss.
- CZAJA M. 2019. Stwierdzenie zgniotka cynobrowego *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763) (Coleoptera: Cucujidae) w Parku Młocińskim w Warszawie. *Kulon*, **24**: 67-68.
- Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory. *Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej* 22.7.1992/15/t. 2.
- JAWORSKI T., PLEWA R., TARWACKI G., SUĆKO K., HILSZCZAŃSKI J., HORÁK J. 2019. Ecologically similar saproxylic beetles depend on diversified deadwood resources: from habitat requirements to management implications. *Forest Ecology and Management*, **449**: 117462.
- PAWŁOWSKI J., KUBISZ D., MAZUR M. 2002. Coleoptera chrząszcze. (ss. 88-110.) [W:] GŁOWACIŃSKI Z. (red.): Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych Polsce. IOP PAN, Kraków. 155 ss.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt. *Dziennik Ustaw* z 2016, poz. 2183.
- RUTA R., BUCHHOLZ L., BIWO T., ADAMSKI M. 2021. Występowanie zgniotka cynobrowego *Cucujus cinnaberinus* (Coleoptera: Cucujidae) w zachodniej Polsce: czy historia lasu ma znaczenie? *Wiadomości Entomologiczne*, **40** (2): 14-30.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie z dnia 22 września 2016 r., publikowane w *Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego*, poz. 8576, w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody Las Kabacki im. Stefana Starzyńskiego.

Wpłynęło: 16 stycznia 2024
Zaakceptowano: 5 kwietnia 2024